

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ДІЯЛЬНІСТЬ НЕДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Наукові праці МАУП, 2014, вип. 2(41), с. 108–113

Досліджується діяльність недержавних суб'єктів в адміністративно-правовому просторі, що спрямована на створення умов для врахування інтересів громадськості, а також вплив державного управління на сучасні інформаційні процеси та явища.

Останніми роками в системі національної безпеки нашої країни істотно зросла роль інформаційної безпеки, яка, на думку фахівців, у XXI ст. вийде на передній план. Забезпечення свободи слова, відкритість органів державної влади для громадського контролю є необхідними передумовами побудови в Україні громадянського суспільства, зростання ролі засобів масової інформації, політичних партій, громадських організацій, які створюють надійну систему зворотних зв'язків між владою і громадянами.

У сучасному інформаційному суспільстві система забезпечення інформаційної безпеки України створюється і розвивається відповідно до Конституції України та інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини в інформаційній сфері. Основою цієї системи є органи, сили та засоби забезпечення інформаційної безпеки, які здійснюють комплекс адміністративно-правових, інформаційно-аналітичних, організаційно-управлінських, та інших заходів, спрямованих на забезпечення стійкого функціонування системи державного управління.

Нормативно-правові засади побудови, поточної діяльності та розвитку системи забезпечення інформаційної безпеки України на сьогодні складають: Конституція України, Закон України “Про основи національної

безпеки України”, інші законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють суспільні відносини в інформаційній сфері.

Під системою забезпечення інформаційної безпеки варто розуміти систему інформаційно-аналітичних, теоретико-методологічних, адміністративно-правових, організаційно-управлінських, спеціальних та інших заходів, спрямованих на забезпечення стійкого розвитку об'єктів інформаційної безпеки, а також інфраструктури її забезпечення [10, 158].

Однією з основ формування і функціонування системи забезпечення інформаційної безпеки є створення та забезпечення діяльності недержавних органів та організацій.

Багатоаспектність проблематики впливу недержавних органів та організацій у формуванні та реалізації державної політики в інформаційній сфері відображена у працях вчених і практиків у галузі права, державного управління та інформатизації суспільних процесів В. Алексеєва, Б. Кормича, В. Ліпкана, О. Олійника, О. Поляруша та ін.

Сутність цієї проблеми полягає в тому, що для подолання негативних явищ і процесів в інформаційній сфері необхідне залучення недержавних організацій.

Переважна більшість дослідників вважає, що забезпечення активної участі суб'єктів недержавного характеру у розв'язанні проблем

як національної безпеки, так і її складової, інформаційної безпеки, можливе лише на основі формування і розвитку громадянського суспільства.

Розглянемо організаційно-правові засади участі недержавних органів та організацій, які діють у сфері захисту інформаційної безпеки. Задля досягнення мети дослідження його завданнями визначаються:

- розгляд гносеологічних і соціокультурних аспектів функціонування суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки недержавного характеру;
- розкриття їх можливостей та роль у процесі реалізації державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки держави.

Інформаційна безпека полягає у створенні відповідних умов інформаційних процесів. Ці умови створюються в процесі життєдіяльності як держави, так і суспільства, і не завжди вимагають наявності у суб'єктів цієї діяльності владних повноважень. Будь-яка особа може захищати свої інформаційні права в судовому порядку, брати участь у політичному процесі, виборах з метою впливу на прийняття державою необхідних рішень [9, 139].

Учені Національного інституту стратегічних досліджень наголошують: “Саме громадянське суспільство є інтегратором, реально спроможним гармонізувати інтереси населення країни в цілому та його окремих соціальних груп, ключовим, на рівні з державою, суб'єктом реформування суспільства. На порядку денному в Україні — активізація розвитку громадянського суспільства як ключового суб'єкта здійснення нового суспільного договору. Реалізація стратегічних напрямів вітчизняного державотворчого процесу вимагає нових підходів та нового ставлення до питань підвищення участі громадян у процесі прийняття суспільно-політичних рішень, орієнтації на посилення соціотворчої громадської активності і розвиток культури громадськості” [13, 45].

Філософський аналіз, зазначає О. Дзьобань, свідчить про те, що в найширшому розгляді цієї проблеми розуміється “суспільство в цілому”. Як суб'єкт забезпечення націо-

нальної безпеки, воно має багаторівневу диференціацію: рівень органів державної влади, рівень інститутів держави, рівень суспільно-політичних та громадсько-політичних об'єднань, рівень творчих об'єднань громадян, рівень окремих громадян [8, 273].

Додають актуальності досліджуваній проблемі такі висновки й прогнози вчених: поступальний розвиток соціальних форм життєдіяльності приводить до їхньої диференціації, виокремлення сфери управління як окремої галузі суспільної діяльності. За такої ситуації держава поступово передає, а інститути громадянського суспільства, відповідно, перебирають на себе повноваження контролю над сферами соціальної життєдіяльності [14, 391]. За висновком дослідників безпечної проблематики, в умовах поглиблення глобалізаційних процесів слід очікувати послаблення ефективного впливу національної держави на соціальну сферу. При цьому вони припускаються думки, що загальне спрямування зміни національної системи соціального захисту людини, суспільства й держави визначатиметься еволюцією європейської соціальної моделі [11, 156].

Б. Кормич звертає увагу на те, що більшість інститутів громадянського суспільства не є формалізованими, а в українських реаліях взагалі і саме суспільство не відрізняється структурованістю, тому розкриття функцій цілого ряду подібних інституцій у рамках правового дослідження є доволі проблематичним. Можна лише констатувати їх наявність та існування певного впливу на суспільні відносини [9, 143].

В. Алексеев у дослідженні “Взаємовідносини держави та суспільства в Україні: управлінський аспект” наголошує: “...через різне бачення вчених місця і ролі держави щодо подальшого розвитку суспільства та за відсутності чіткої стратегії взаємовідносин між суб'єктами та об'єктом державного управління, цей процес не просувається далі наукових дискусій. ...через відсутність сучасної ідеології державного управління ХХІ ст., яка мала б формуватися на засадах життєзабезпечення суспільства, у програмних заявах політиків замість практичного розв'язання нагальних

потреб громадян лише наголошується на пріоритетах прав і свобод людини без конкретизації визначення механізмів застосування практичних заходів” [5, 6].

Громадянське суспільство має створювати багаторівневу та багатофункціональну соціальну інфраструктуру, в якій знайшли б своє втілення інтереси всіх груп і верств населення [12, 65].

Підвищення ролі інституцій громадянського суспільства у сфері забезпечення інформаційної безпеки тісно пов'язане з підвищенням ролі та відповідальності державно-владних структур в управлінському процесі, розширенні прав громадських організацій, встановленні політичного партнерства між ними та державними органами.

Тема активного залучення до забезпечення інформаційної безпеки широких кіл громадськості, з якими органам державної влади потрібно узгоджувати механізми забезпечення загальнодержавних інтересів, є надзвичайно актуальною і зумовлює необхідність обговорення й відпрацювання комплексних заходів щодо вдосконалення взаємодії органів державної влади з інститутами громадянського суспільства для подолання негативних явищ із забезпечення інформаційної безпеки.

Нині співпраця держави і громадянського суспільства вже не є виключно завданням національного рівня. До цього процесу активно долучаються і міжнародні організації, що не тільки сприяє посиленню соціального діалогу в окремих державах, а й дає можливість розбудовувати стабільні відносини між державами на єдиних ціннісних засадах — захисту прав людини, верховенства права та демократії. У свою чергу, це зумовлює активізацію діалогу влади та громадських організацій, підвищує його якість, ефективність взаємодії сторін, що сприяє зміцненню потенціалу демократії і солідарних засад соціального розвитку.

Необхідно формувати та постійно вдосконалювати недержавну систему стримання і противаг у діяльності всіх гілок влади, законодавчо закріпити існування та принципи діяльності такої системи. Цього можна досягти лише за участі в цьому процесі широких мас населення, організованих у систему недерж-

жавних суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки [12, 66].

Включення інститутів громадянського суспільства у систему захисту інформаційної безпеки забезпечує вирішення ряду важливих завдань.

По-перше, забезпечується участь громадськості у прийнятті рішень з питань інформаційної безпеки. По-друге, введення інститутів громадянського суспільства в механізм політики інформаційної безпеки забезпечує процес залучення громадян у розв'язанні проблем інформаційної безпеки, їхню активну позицію з відповідних питань.

Таким чином, втілюються в життя принципи забезпечення національної безпеки, передбачені у розділі I Концепції національної безпеки України, а саме:

- пріоритет прав людини;
- додержання балансу інтересів особи, суспільства та держави, їхня взаємна відповідальність.

Так реалізувалося передбачене Концепцією адміністративної реформи запровадження механізму контролю за функціонуванням виконавчої влади з боку суспільства через інститути парламентської і прямої демократії [4].

Неурядові організації — це важливий елемент громадянського суспільства. Незалежні аналітичні центри юридично є неприбутковими громадськими організаціями, які здійснюють діяльність відповідно до Закону України “Про громадські об'єднання” [2]. Неурядові аналітичні центри, по суті, є посередниками між владою і суспільством. Вони виявляють больові точки та проблеми розвитку, пропонують шляхи їх вирішення; трансформують ідеї в реальну політику.

Роль неурядових аналітичних центрів як генераторів нових ідей та альтернативних підходів є особливо важливою на перехідних етапах, коли відбуваються глибокі внутрішні трансформації у всіх сферах суспільного життя.

Неурядові аналітичні центри є також інструментом громадського контролю, вони впливають і на визначення цілей та цінностей суспільства. Їх потенціал, як посередника та ефективного каналу зв'язку між інтелекту-

альним середовищем і державними органами та суспільством, важко переоцінити.

Неурядові аналітичні центри — важливий інструмент громадського контролю за діями влади. Важлива їхня роль і у визначенні цілей та цінностей суспільства, формуванні громадської думки з актуальних для країни питань. Така практика зрозуміла та прийнятна в усіх розвинених демократичних державах.

Основний законодавчий акт, що регулює діяльність громадських організацій у державі — Закон України “Про громадські об’єднання” [2], дуже мало уваги приділяє саме механізмам співпраці цих організацій з інститутами публічної влади при формуванні державної політики, в тому числі і політики інформаційної безпеки.

Проте, нормативне визначення громадського об’єднання як добровільного об’єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів (ст. 1 Закону України “Про громадські об’єднання”), передбачає можливість такого об’єднання бути ефективним чинником політики інформаційної безпеки, оскільки інформаційна безпека людини та суспільства саме і полягає у забезпеченні захисту та реалізації прав, свобод і законних інтересів у сфері інформаційних відносин. Таким чином, будь-яке громадське об’єднання, що ставить на меті активну участь в інформаційних відносинах, цілком правомірно може розглядатися як елемент механізму інформаційної безпеки.

До функцій громадських організацій, які є громадським об’єднанням, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи (ст. 1 Закону України “Про громадські об’єднання”), можна віднести:

- розробку програм, концепцій, моніторинг інформаційних процесів;
- сприяння втіленню в життя рішень державних органів, безпосередня реалізація проектів і програм в інформаційній сфері.

Аналіз нормативно-правової бази, що регламентує участь недержавних суб’єктів як

структурних елементів системи забезпечення інформаційної безпеки, дає підстави виокремити такі її основні форми, як:

- участь у роботі консультативно-дорадчих органів при органах державного управління в інформаційній сфері;
- участь у публічних громадських обговореннях, що проводяться органами державного управління в інформаційній сфері;
- участь у вивченнях громадської думки, що проводяться органами державного управління в інформаційній сфері;
- направлення органам державного управління в інформаційній сфері інформаційних запитів та скарг в ході громадського контролю за їх діяльністю, а також скарг та заяв про інформаційні правопорушення в процесі громадського контролю за дотриманням законності в інформаційній сфері;
- направлення органам державного управління в інформаційній сфері заяв (клопотань) про задоволення прав та законних інтересів у цій сфері [7, 34].

Розширення участі недержавних суб’єктів в державному управлінні інформаційною сферою також можливе шляхом:

- делегування в ході реформи місцевого самоврядування повноважень виконавчої влади в інформаційній сфері, що виконуються районними державними адміністраціями, виконавчим органам відповідних місцевих рад;
- надання громадським радам при органах державного управління повноважень здійснювати громадський контроль за діяльністю цих органів з правом адміністративного та судового оскарження їх незаконних дій та рішень, здійснювати незалежний громадський моніторинг ефективності реалізації цими органами державної політики у підвідомчих їм галузях та сферах [6, 129].

З точки зору забезпечення налагодження ефективної діяльності урядових структур України доцільним є використання потенціалу неурядових організацій в інтересах держави: пряме замовлення необхідних досліджень

з його оплатою бюджетними коштами. Шляхом аналізу результатів роботи аналітичного центру за визначеною тематикою можемо дійти висновків про джерела, якість та кількість інформації, що обробляється центром, його можливості, вплив тощо.

Фактичною реальністю сучасної України є відсутність правового регулювання відносин у сфері державної політики інформаційної безпеки та визначення правових механізмів взаємодії і співпраці державних інститутів з політичними партіями та громадськими організаціями. Найактуальнішою проблемою залишається необхідність на легітимно визначених концептуальних засадах розробка і прийняття Закону України “Про інформаційну безпеку України”. На рівні законів доцільно визначити систему правового регулювання стосовно: недержавного забезпечення національної безпеки та її інформаційної складової; засад громадського контролю за діяльністю органів державної влади і місцевого самоврядування.

На законодавчому рівні потребують врегулювання діяльності в Україні закордонних урядових і неурядових представництв, фондів, аналітичних центрів та інших осередків, а також вітчизняних організацій, що розробляють та поширюють проекти і програми реформування політичних, економічних, соціальних тощо сфер життєдіяльності суспільства і держави за рахунок фінансування державними і недержавними структурами зарубіжних країн. Вирішення цих питань зумовлено необхідністю захисту національних інтересів громадян, суспільства і держави від негативних інформаційних та інформаційно-психологічних впливів.

Література

1. Конституція України // ВВР України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.

2. Закон України “Про громадські об’єднання” від 22 березня 2013 р. № 4572-VI // ВВР України. — 2013. — № 1. — Ст.1.

3. Закон України “Про інформацію” від 02.10.92 р. // ВВР України. — 1992. — № 48. — Ст. 650.

4. Закон України “Про основи національної безпеки” № 964-IV від 19.06.2003 р. // ВВР України. — 2003. — № 39. — Ст. 31.

5. Алексеев В. М. Взаємовідносини держави та суспільства в Україні: управлінський аспект: Монографія / В. М. Алексеев. — Чернівці: Технодруку, 2010. — 524 с.

6. Бурило Ю. П. Організаційно-правові питання державного управління в інформаційній сфері: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Ю. П. Бурило. — К., 2008. — 215 с.

7. Бурило Ю. П. Участь недержавних суб’єктів у здійсненні державного управління інформаційною сферою // Правова інформатика. — 2007. — № 4. — С. 34.

8. Дзьобань О. П. Національна безпека в умовах соціальних трансформацій (методологія дослідження та забезпечення): Монографія / О. П. Дзьобань. — Х.: Константа, 2006. — 440 с.

9. Кормич Б. А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи: Навч. посіб. / Б. А. Кормич. — К.: Кондор, 2008. — 382 с.

10. Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: Навч. посіб. — К.: КНТ, 2006. — 280 с.

11. Паламарчук М. О. Демократичне управління сектором безпеки України: перспективи розвитку / М. О. Паламарчук // Стратегічні пріоритети. — 2012. — № 2. — С. 155–159.

12. Поляруш О. О. Інститути громадянського суспільства як засіб реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України / О. О. Поляруш // Інформація і право. — № 1(1). — 2011. — С. 66.

13. Послання Президента України Віктора Януковича до Українського народу від 03.06.2010 р. (з Експертною доповіддю НІСД “Україна XXI століття. Стратегія реформ і суспільної консолідації” / Уклад. А. В. Єрмолаєв. — К.: НІСД, 2010. — 128 с.

14. Українська політична нація: генеза, стан, перспективи / За ред. В. С. Крисаченка. — К.: НІСД, 2004. — 648 с.

Завдяки двосторонньому інформаційному обміну, що відбувається в процесі громадських обговорень, проведення конференцій, форумів, громадських слухань, круглих столів, дебатів, дискусій, представники громадськості мають можливість вплинути на діяльність органів управління в процесі зво-

ротного зв'язку. Така взаємодія сприяє формуванню та реалізації державної інформаційної політики в інтересах суспільства, а громадська участь у формуванні та реалізації державної політики, використання потенціалу неурядових організацій в інтересах держави, набуває більшої ефективності і дієвості.

Благодаря двустороннему информационному обмену, происходящему в процессе общественных обсуждений, проведению конференций, форумов, общественных слушаний, круглых столов, дебатов, дискуссий, представители общественности имеют возможность повлиять на деятельность органов управления в процессе обратной связи. Такое взаимодействие способствует формированию и реализации государственной информационной политики в интересах общества, а общественное участие в формировании и реализации государственной политики, использование потенциала неправительственных организаций в интересах государства, приобретает большую эффективность и действенность.

Due to the bilateral exchange of information that occurs in the course of public hearings, conferences, forums, public hearings, round tables, debates, discussions, members of the public have the opportunity to influence the activities of management in the process of feedback. This interaction promotes the formation and implementation of public information policy in the public interest and public participation in the formulation and implementation of public policy, using the capacity of NGOs in the public interest, becomes more efficient.

Надійшла 6 лютого 2014 р.